

Tiskovna konferenca ob odprtju razstave Moja Ljubljana, 13. 9. 2016 ob 17.00 v Kulturnem centru Vrhnika

Projekt Doživljajsko razstavišče Ljubljana, Vrhnika

Finančni mehanizem EGP 2009–2014, Služba vlade Republike Slovenije za razvoj in evropsko kohezijsko politiko

Nosilec projekta: Občina Vrhnika

Partnerja: Muzej in galerije mesta Ljubljane, Biotehniška fakulteta Univerze v Ljubljani

O pomenu Ljubljane – kulturnemu spomeniku državnega pomena

Struga reke Ljubljane med Vrhniko in Ljubljano sodi zaradi številnosti, kakovosti in znanstvene izpovednosti najdb med najpomembnejša in hkrati najbolj ogrožena arheološka najdišča v Sloveniji. Za kulturni spomenik državnega pomena je bil razglašen vodni tok reke Ljubljane in Male Ljubljane z obrežji od izvirov v Močilniku in Retovju do razvodja Ljubljane in Gruberjevega kanala na Špici v Ljubljani. Spomeniku pripadata še del reke Ljubije na Verdu do sotočja z Ljubljanico ter razširjeno območje spomenika med suho strugo »Stare Ljubljane« in novo rečno strugo pri Podpeči. Struga reke Ljubljane z bregovi oziroma vodno zemljišče reke Ljubljane je od izvirov pri Vrhniki in Verdu do Špice v Ljubljani izjemno bogato arheološko najdišče, z najdbami, ki segajo od mezolitika skozi vso prazgodovino, rimsko dobo in zgodnji srednji vek vse do vključno novega veka. Pisni viri in ostaline starih lesenih plovil izpričujejo kontinuiteto pomembne rečne plovbe od antike pa vse do modernega časa, vendar se mitsko izročilo in snovne ostaline nanašajo tudi že na prazgodovinska predkovinska in kovinska obdobja ter opozarjajo na prastare trgovske stike na velike daljave. Številne votivne najdbe opozarjajo na prisotnost staroselsko-rimskih vodnih kultov, dokazana so čaščenja boginje Aequorne ter bogov Neptuna in Aheloja. Kulturnozgodovinski predmeti iz srednjega in novega veka pomenijo dragocena pričevanja o življenju in navadah tako lokalnega prebivalstva in čolnarjev kot premožnih meščanov ter fevdalcev, ki so jim bili namenjeni luksuzni izdelki. Vpetost Ljubljane kot nekdanje vitalne trgovsko-prometne žile v bogato kulturno krajino kotline Ljubljanskega barja pomeni svojevrsten fenomen, ki zaradi redke ohranjenosti in s tem obogatitve celotnega jugovzhodnoalpskega kulturnega prostora daleč presega državne meje.

O pomenu podvodnih raziskav

Raziskovanje podvodne kulturne dediščine doživlja v zadnjih desetletjih razmah praktično v vseh svetovnih regijah; na svetli strani ga ženeta poudarjeno zanimanje znanosti zaradi velikega potenciala za spoznavanje vojaške, gospodarske in socialne zgodovine preteklih družb ter izjemno zanimanje javnosti, na temni pa komercialno izkoriščanje in plenjenje podvodnih arheoloških najdišč. Z namenom pravne in praktične zaščite arheoloških ostalin na dnu svetovnih oceanov, morij in celinskih voda ter za spodbujanje raziskovanja tega segmenta kulturne dediščine in usklajitev standardov dela na mednarodni ravni je bila na sedežu Unesca v Parizu leta 2001 sprejeta Konvencija o varovanju podvodne kulturne dediščine, h kateri je z ratifikacijo leta 2008 pristopila tudi Republika Slovenija. Zaradi izrazitih prednosti, ki jih Sloveniji prinašata poudarjena geografsko-prometna lega in izobilje vodnih virov, se lahko pohvalimo z izjemno bogato kulturno dediščino v potopljenih okoljih, ki je v primeru kolišč na Ljubljanskem barju z vpisom za seznam svetovne dediščine in najdb iz Ljubljane z objavo v mednarodni izdaji prestižne poljudnoznanstvene revije National Geographic doživela tudi širšo svetovno promocijo.

O projektu

Projekt obsega prvo fazo širšega in celovitega projekta revitalizacije kulturne in naravne dediščine Vrhnike, katerega temeljni cilj je varovanje, ohranjanje, prezentacija in maksimalna dostopnost do dediščine z dolgoročnimi učinki na družbeni in trajnostni razvoj v lokalnem, nacionalnem in svetovnem kontekstu ter kakovostna ponudba za prebivalce kraja ter domače in tuje obiskovalce.

V lanskem letu so bili izvedeni »in situ« zavarovanje delno raziskane razbitine rimske ladje na Verdu, ki je bila zaradi erozijskega delovanja rečnega toka izpostavljena dokončnemu uničenju, ter zahtevno izkopavanje, dokumentiranje in dvig ostankov čolna deblaka, ki je bil odkrit že v devetdesetih letih prejšnjega stoletja in preliminarno raziskan leta 2001. Deblak iz reke Ljubljanice na Vrhniki, ki je do dviga ležal na vznožju desne brežine struge 110 m pod cestnim mostom proti Verdu, je bil zaradi svoje izpostavljenosti v času nizkega vodostaja med domačini znan že precej prej, preden so nanj v devetdesetih letih prejšnjega stoletja opozorili potapljača, nekdanjega pripadnika zaščitne enote milice Republiškega sekretariata za notranje zadeve in policista Mira Potočnika. Predhodno dokumentiranje deblaka, ki je bil več kot do polovice zasut in prelomljen na dva dela, so po prejemu obvestila o obstoju plovila opravili sodelavci Oddelka za arheologijo Filozofske fakultete Univerze v Ljubljani in člani Skupine za podvodno arheologijo julija 2001. Ob konservatorskem nadzoru stanja deblaka leta 2008 je bilo to ocenjeno kot sprejemljivo, sam deblak pa je bil zaraščen z vodnim rastlinjem. Od leta 2011 naprej je odločitve v zvezi z varstvom in ohranjanjem deblaka, ki leži na območju kulturnega spomenika državnega pomena, zaznamovala problematika vodnogospodarskega urejanja struge in sanacije zajede v desnem bregu Ljubljanice, neposredno nad ležiščem deblaka. Presoji kulturnovarstvene problematike varovanja in ohranjanja deblaka ter odločitvi za njegovo celovito raziskavo in dvig je v sklopu EGP projekta, ki ga vodi Občina Vrhnika, sledila izvedba zavarovalnega arheološkega posega, ki je potekal med 15. 6. in 20. 7. 2015. Deblak je izdelan iz debla hrasta (*Quercus* spp.), v splošnem najprimernejše evropske drevesne vrste za izdelavo tovrstnih plovil. Les počasi rastočega hrasta je trden, trajen in odporen proti propadu, zlasti pod vodo, kjer je njegova trpežnost skoraj neomejena. Debla je bilo mogoče obdelovati že kmalu po poseku, tj. še ob visoki vsebnosti vlage in še pred odležanjem. Za omejevanje izsušitve in pokanja lesa ter ohranjanje njegove prožnosti so na koncu vsakega delovnega dneva ali ob daljši prekinitvi v izdelavi čoln napolnili z vodo ali ga potopili. Do 1,31 m širok in 0,78 m globok deblak je v dolžino meril okoli 15 m. Kalibracija radiokarbonskih datacij štirih vzorcev lesa, ki so bili odvzeti iz skrajnih delov dveh, več deset let dolgih zaporedij branik z dna in premca čolna, z metodo wiggle-matching, je pokazala, da je bil izdelavi deblaka namenjeni hrast najverjetneje posekan nekje v 2. stoletju ali na začetku 1. stoletja pr. n. št. Med več kot 2500 znanimi deblaki iz Evrope zavzema vrhniška najdba po dimenzijah posebno mesto. Gre za enega daljših, če ne največjega med znanimi mlajšeželeznodobnimi in rimskimi deblaki, in eno najdaljših evropskih plovil tega tipa nasploh. Velikost in nosilnost deblaka bi lahko z določenim pridržkom kazali na organiziran rečni transport v izteku pozne prazgodovine. Takrat je na območju Vrhnike stalo naselje keltskega plemena Tavriskov, ki so ga Italiki imenovali Nauportus. Grški geograf in zgodovinar Strabon, ki se je naslanjal na vire iz druge polovice 2. stoletja in prve polovice 1. stoletja pr. n. št., poroča, da so iz Akvileje vozili blago, tj. vse, kar daje morje, vino v sodih in olje, v Navport, od tam pa so ga prevažali po rekah do obdonavskih krajev, od koder so v Italijo izvažali sužnje, živino in kože. Deblak bo po zahtevnem konservatorskem posegu, ki ga izvajajo domači strokovnjaki iz Restavratorskega centra ZVKDS in bo predvidoma trajal 3 leta, razstavljen v novem razstavišču na Vrhniki.

Poleg prioritetne zaščite najbolj ogroženega dela spomenika, smo v projektu največjo pozornost namenili dostopnosti do kulturne in naravne dediščine, mreženju v širšem prostoru ter oživljanju degradiranih območij, ki poleg revitalizacije prinašajo še dodaten potencial za širjenje dejavnosti (razvoj turističnih dejavnosti, kreativnih industrij, storitvenih dejavnosti, programov za robne in ranljive skupine, vzgojno in izobraževalno dejavnost za mlade in starejše, oživitev tradicionalnih obrti in nesnovne dediščine, znanstveno raziskovalno dejavnost ter posledično omogočili gospodarski razvoj in nova delovna mesta). Nova stalna razstava Moja Ljubljana je umeščena v središče Vrhnike, saj neposredna lokacija kulturnega spomenika ne omogoča dostopnosti za najširšo javnost. Kompleksna vsebina razvoja vrhniškega prostora od prazgodovine do danes, in širšega porečja Ljubljane iz perspektive reke Ljubljane je predstavljena nivojsko in večplastno za različne ciljne publike. Razstavljenih je prek 400 originalnih predmetov iz struge reke Ljubljane in kolišč na Ljubljanskem barju. Z vsebinami je pokrito obdobje od 40 000 let pred sedanostjo do danes, poleg kulturne dediščine pa je poseben poudarek namenjen še prostorskim danostim in naravni dediščini. Pri projektu so sodelovali številni strokovnjaki (glej kolofon). Novo razstavišče bo zaživel s programi za najrazličnejše ciljne skupine. Prav tako bomo sledili načrtanim ciljem celovite revitalizacije naravne in kulturne dediščine v širšem območju porečja Ljubljane ter v sodelovanju s partnerji vseh občin porečja Ljubljane in Ljubljanskega barja zasnovali in povezali dejavnosti, ki bodo turistično ponudbo dopolnile s kakovostnimi in zanimivimi programi s področja dediščine.

Vsi rezultati projekta so namenjeni najširši javnosti, z iskanjem dolgoročnih rešitev pa želimo doseči predvsem trajnostne učinke, ki bodo omogočili dostopnost do dediščine tudi bodočim generacijam. Ozaveščanje lokalne javnosti je ena od temeljnih nalog projekta. Z vsebinami in programi, ki segajo v širše območje porečja Ljubljane ustvarjamo potencial za razvoj turizma in širjenje ciljnih publik.

Irena Šinkovec
strokovni vodja projekta
Muzej in galerije mesta Ljubljane

VSEBINA / CONTENT

Strokovni vodja projekta / Expert project manager	Irena Šinkovec
Avtorji / Authors	Irena Šinkovec, Andrej Gaspari, Damijan Gašparič
Strokovni sodelavci / Expert co-workers	David Badovinac, Maja Bahar, Peter Bulovec, Jernej Fefer, Franci Gabrovšek, Nadja Zupan Hajna, Katarina Toman Kracina, Jure Kusetič, Rene Masaryk, Andrej Mihevc, Bojan Otoničar, Miro Potočnik, Špela Saje
Predmeti / Objects	Muzej in galerije mesta Ljubljane / Museum and Galleries of Ljubljana
Slikarske upodobitve, ilustracije in risbe Paintings, illustrations and drawings	Peter Bulovec, Katarina Toman Kracina, Igor Rehar, Muzej in galerije mesta Ljubljane, Narodni muzej Slovenije
Fotografije / Photos	Jaka Babnik, David Badovinac, Damijan Gašparič, Janez Kotar, Gorazd Kranjc, Jure Kusetič, Tomaž Lauko, Miro Malneršič, Gašper Modic, Matevž Paternoster, Simon Primožič, Irena Šinkovec, Alenka Veber, Muzej in galerije mesta Ljubljane, Narodni muzej Slovenije
Kartografsko gradivo in načrti Cartographic material and plans	Geodetska uprava Republike Slovenije, Sinergise d.o.o, Delavnica d.o.o., Andrej Gaspari, Jana Horvat, Jure Kusetič, Luka Snoj, Irena Šinkovec
Arhivsko gradivo / Archives	Narodna in univerzitetna knjižnica Ljubljana, Slovenski filmski arhiv, Arhiv Republike Slovenije, Arhiv TV Slovenija, Zgodovinski arhiv Ljubljana
Filmi / Movies	
Produkcija / Production	Panoptikum; Medifoto
Glasba / Music	Silence
Zračni posnetki / Air clips	Ergyn Žječi, EZFLY
Podvodni posnetki / Underwater clips	David Badovinac, Ciril Mlinar Cic, CIC film

PRODUKCIJA / PRODUCTION

Idejna zasnova razstave / Exhibition concept	Irena Šinkovec, Damijan Gašparič
Oblikovanje razstave / Exhibition design	Delavnica d.o.o. (Damijan Gašparič, odgovorni projektant, Peter Bulovec, Uroš Jereb, Maj Juvanec, Aleša Mrak Kovačič, Katja Remškar, Barbara Zakrajšek), in Irena Šinkovec
Grafično oblikovanje / Graphic design	Zavod NaNovo
Celostna grafična podoba / Graphic identity	Peter Bulovec
Konserviranje, restavriranje in priprava predmetov Conservation, restoration treatment and preparation of objects	Katarina Toman Kracina, Matjaž Bizjak, Alenka Drol, Bojana Pajič, Špela Saje, Matija Skrt, Bojana Zavodnik; Muzej in galerije mesta Ljubljane, Katja Kavkler, Nuša Saje; Restavratorski center, Zavod za varstvo kulturne dediščine Slovenije
Programiranje in oblikovanje večpredstavnostnih vsebin, računalniška mreža Programming and multimedia design, computer network	Jasmin Talundžić, Rok Borštnar, Matevž Šegula
Prevod v angleščino / Translation into English	Polona Maver
Jezikovni pregled / Language editing	Katja Paladin (SLO), Tine Verbič (EN)
Izdelava razstavne opreme in postavitve razstave Production of exhibition equipment and layout	RPS d.o.o., direktor Branko Filipič
Koordinacija / Coordination	Janko Rupnik, RPS d.o.o.
Postavitve / Layout	Janko Rupnik, Žiga Keber, Nedžad Goretič, RPS d.o.o.; Katarina Toman Kracina, Špela Saje, Irena Šinkovec, MGML; Jasmin Talundžić, Matevž Šegula

PRENOVA RAZSTAVIŠČA / RENOVATION OF EXHIBITION AREA

Vodja projekta / Project manager	Janko Skodlar
Projekt / Project	Delavnica d.o.o. (Damijan Gašparič, odgovorni projektant, Peter Bulovec, Uroš Jereb, Maj Juvanec, Aleša Mrak Kovačič, Katja Remškar, Barbara Zakrajšek) in Irena Šinkovec
Gradbeni nadzor / Construction supervision	Tomaž Hribar, Proctor d.o.o.
Izvedba / Realisation	Lesnina MG oprema, d.d.

FINANCIRANJE PROJEKTA / PROJECT FUNDING

eea grants

REPUBLIKA SLOVENIJA
SLUŽBA VLADE REPUBLIKE SLOVENIJE ZA RAZVOJ
IN EVROPSKO KOHEZIJSKO POLITIKO

SPONZORJI, DONATORJI / SPONSORS, CONTRIBUTORS

